

Kvinnor för fred

En fredsförening med kvinnoperspektiv som grund

Tema: Civil olydnad
december 2013

Foto: Nätverket Ofog/Flickr/Creativecommons

Annika Spalde i en die-in-aktion utanför Bofors. På sid 7-10 berättar hon och Pelle Strindlund om sitt engagemang för ickevåld och om civil olydnad som en metod i fredsarbetet.

December 2013

Kvinnor för fred (KFF), som bildades 1978, arbetar för fred på kvinnors villkor. Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden.

Kvinnor för fred är medlem i många internationella freds-, kvinno- och solidaritetsorganisationer och ingår i ett nätverk med internationella förgreningar.

Kvinnor för fred kräver stopp för kärnvapen och kärnvapenprov, kämpar mot militär rustning och vapenspridning, kräver stopp för vapenproduktion och -export och kräver en omställning från militär till civil produktion.

Kvinnor för fred arbetar för kvinnors medverkan i konflikthantering, för mänskliga rättigheter, för ökat inflytande för FN och OSSE i alla fredsprocesser och en framtida fredskultur.

Medlemsavgift 170 kr/år i riksorganisationen. Plus en mindre avgift på platser med lokalgrupper.
Famijemedlem/studerande 50 kr/år.
Stödmedlem 100 kr/år

Medlemmar får KFF:s tidning.

Kvinnor för fred

Hammarby Allé 93
120 63 Stockholm
Telefon: 08-667 97 27
Plusgiro: 439 12 25-2
E-post: kff@telia.com

Facebook:
facebook.com/kvinnorforfred
Twitter: twitter.com/kvinnorforfred

www.kvinnorforfred.se

Tema: Civil olydnad

INNEHÅLL

Gratulation från Berit Ås4-6

Icke våld som livsstil –
Intervju med Annika Spalde och Pelle Strindlund 7-10

Med olydnad som verktyg –
På workshop med Martin Smedjeback 11

Brott och straff –
Intervju med Claes Borgström 12-13

Hjältar belönade med straff –
Om civil olydnad genom historien14-15

Civil olydnad bygger samhällen
Om hur målet kan bli medel15

Konst för livet
Om gråzonsaktioner – Art Activism16-17

Fler röster om civil olydnad18

Lokalföreningar och kontaktkvinnor 19

Välkommen på Kvinnor för freds möten20

"...freden är ett osäkert
tillstånd,
eftersom vi behöver göra
något för den,
inte bara kan ta emot den
och njuta av den.

Elin Wägner (1882-1949)

Tidningen Kvinnor för fred

Utkommer med fyra nummer
per år som bilaga i Miljömaga-
sinet samt ett par temanummer.

Ansvarig utgivare: Eva Wilks

Varje författare ansvarar själv
för sin artikel. För icke beställt
material ansvaras inte.

Omslagsbild:

Foto på Annika Spalde av Nätver-
ket Ofog

Illustration till vänster:
Helga Henschen

Redaktör: Benita Eklund
Telefon: 073-767 38 86
E-post: benita eklund@gmail.com

Tryckeri:
Norra Skåne Offset

När lagen inte är en gräns

"Jag lärde mig att **mod** inte var frånvaro av rädsla, utan triumfen över den. Den modiga människan är inte den som inte är rädd, utan den som övervinner rädslan". Det är Nelson Mandelas ord. Under 27 år, av sina 95, satt han i fängelse, för en kamp som aldrig borde ha behövt utkämpas. För en seger så självklar när den var ett faktum.

Rädslan gör oss lyhörda för risker, det är bra, men den kan också leda oss mot trångsynthet och kortsiktig trygghet i stället för utveckling, frihet och verklig gemenskap. Nelson Mandela visade en hel värld att lagar och regelverk kan omvärderas och utvecklas, att inget system är hugget i sten.

Varje dag trotsar människor sina rädslor. En skolelev ställer sig på den mobbades sida, en politiker bryter ett utstakat spår. Det ger ringar på vattnet och öppnar för andra att se och våga.

Men var drar vi vår gräns? Det här temanumret utforskar ämnet civil olydnad. Det handlar om de människor som inte ser lagen som en absolut gräns utan gör som Nelson Mandela och tar ett steg till när metoderna tycks uttömda. Och tar konsekvenserna av sina handlingar.

Det här är svåra frågor och det finns inga självklara svar. Man kan undra om vi vill ha en värld där alla tar lagen i egna händer? Om inte demokratin urholkas ifall vi inte håller oss inom dess ramar? Om riskerna är större än vinsterna? Om priset för den som utför aktionen blir för högt?

Något som förenar de som talar för civil olydnad i detta nummer är insikten att en aktion aldrig får ske lättvindigt.

Det ska finnas ett brett stöd och det måste handla om något som är väldigt destruktivt för människor, djur eller miljö, enligt Annika Spalde.

Och det räcker inte med att rannsaka sina argument, man måste också arbeta med sig själv, tycker Pelle Strindlund, bli en "vänlig rebell".

Det ska finnas samhällspolitiska skäl och ske utan våld, menar advokaten Claes Borgström som tycker att frågan är mer politisk än juridisk.

Men civil olydnad är en liten företeelse i relation till det fredsarbete som hela tiden pågår. Kvinnor för fred var en del av en omfattande kvinnorörelse för fred under 80-talet. Tack vare er medlemmar finns föreningen fortfarande i Sverige och fyller nu 35 år.

Vi inleder tidningen med en inspirerande födelsedagshälsning från Berit Ås, som var med och startade Kvinnor för fred i Norge. Hon sörjer osynliggörandet av kvinnofredsrorelsen, alla förlorade anhängare och ytterligare militarisering av våra nordiska samhällen.

Men hon påminner också om vad som är möjligt och hur snabbt människor kan mobilisera sig.

Benita Eklund

Gratulation från Norge!

Kvinnor för fred firar 35-årsjubileum i år och Berit Ås som var med och startade Kvinnor för fred i Norge skickar här en hälsning. Hon gläds åt att Kvinnor för fred är i full gång i Sverige – i Norge gick föreningen ett annat öde till mötes.

Den kvinnliga fredsörelse som gav sig själv namnet Kvinnor för fred var en bred kvinnoorganisering i många delar av världen, på en del platser under annat namn. Med andra världskriget i färskt minne och med bombningen av Hiroshima och hotet om kärnvapenkrig mellan Sovjet och USA som bakgrund, mobiliserade sig kvinnor för att protestera.

Nu firar Kvinnor för fred jubileum i Sverige och vi i Norge gratulerar hjärtligt! Vi är imponerade och glada att Kvinnor för fred existerar i Sverige och plockar med glädje fram några av de minnen vi bär med oss.

500 000 underskrifter

Ur allt det material som samlats in under en kort tid har jag valt att förmedla historien om ett fredsupprop från mer än 20 länder. Mer än 500 000 namn-underskrifter presenterades för FN:s generalsekreterare Kurt Waldheim vid FN-konferensen i Köpenhamn sommaren 1980.

Det material som under ett par månader har kommit i mina händer härifrån från flera källor. Jag är säker på att en professionellt ledd insamling skulle berätta mer än vad som nu hämtas från det material som nu ligger framför mig; tidningsurklipp från riks- och lokaltidningar, rapporter, bilder från demonstrationer och möten.

Mest avgörande för bildandet av Kvinnor för fred i Norge var samtalet från Danmarks fredskvinnor som en kväll i januari 1980 "körde genom

Vykort av Sidsel Korsvold

Vilka var vi? Vad gjorde vi? Varför är vi så glömda?
Det frågar sig Berit Ås när hon ser tillbaka på Kvinnor för freds historia.

Oslos gator" skriver Bodil Graae i boken *Kvinderne og freden*¹. Då hade hon och Jane Houmann kastat sig på tåget i Köpenhamn efter att de hade ringt mig i Norge och nästan skrikat:

– Kan du samla norska kvinnor till möte. Vi har ett förslag.

Och jag hade svarat:

– Så märkligt att ni ringer. Kvinnor kontakter mig från alla håll just nu. Från Norge och Sverige och Finland. De är deprimerade eller desperata. Alla säger att nu måste något ske. Nu måste

vi agera. Kom upp hit. Skicka mig ett brev med era tankar", skriver Bodil Graae att jag sagt. Så kom de till oss i Norge med ett upprop:

"Kvinder for fred
Naiset rauhan puolesta
Kvinna um frid
Kvinner for Fred
Kvinnur fyrri fridi
Arnat Eqqissinermut
Kvinnor for fred.... og
Nordiske kvinder er standset op med
et råb: Nu må det være nok !!

Foto: Knut Ås

På bilden Ellen Turid Selberg, ansvarig för namninsamlingen, Marie Borge Refsum som överräckte dem till Kurt Waltheim, Berit Ås som var med och grundade Kvinnor för fred och Sidsel Korsvold, KFF-aktiv i Tromsø/Trondheim.

Vi er grebet af fortvivlelse over udviklingen. Mere og mere er det gået op for os, at kvinder over hele verden går med de samme tanker og den samme frygt: Har våre barn noen framtid?

Vi vil – sammen med kvinder over hele jorden – vende vår avmagt til styrke.

Vi, undertegnede kvinder i Norden, vil ikke længere stilltiende acceptere magtkampen mellem stormagtene. Alle aggressionshandlinger må umiddelbart indstilles, og nedrustningsforhandlingerne må straks genoptages og føre til handling.

Vi kræver: Nedrustning for en varig verdensfred!

Våpenmilliardene til mad !
NEJ til krig!

Utan internets hjälp

Så blev det sânt ett besked från författarinnan Margaret Johansens lägenhet i Norge till samtliga nordiska länder. Vi skrev först att vi var tvungna att samla in underskrifter och skicka dem till "Kvinder for Fred, Suomivej 1, 1927 Köpenhamn V.tlf (01) 37 13 80 varje dag mellan klockan 8.00-9.30. Giro 5 71 87 08. Men sedan blev listorna

skickade av undertecknarna till centrala insamlingsplatser i varje land.

Jag nämner den här aktionen framför många andra demonstrationer, debatter, teaterpjäser och marscher som ägde rum i Kvinnor för freds regi eftersom den i denna sociala mediernas tid berättar om vad kvinnor kan få till utan internets hjälp. Den nu bortgångna norska professorn Eva Nordland, initiativtagaren till fredsmarscher, skriver annars i en omfattande artikel om vilka vi var och vad vi gjorde.² Sociologen Else Skjønberg skrev med ekonomiskt stöd från det norska Kvinneuniversitetet boken "Kvinnornas fredsörelse på åttiotalet"³. Vi vet att det runt omkring i Norden finns ett omfattande materiel också i andra länder, men Graaes bok är den som får oss att beröras av den enastående kvinnohistoria som hittas här.

Överskuggar marscher

Namninsamlingen överskuggar nästan de fredsmarscher som från 1981 gick från Köpenhamn till Paris, och senare

Fakta Berit Ås:

- Berit Ås är en pionjär inom kvinnokampen och var med och grundade Kvinnor för fred i slutet av 70-talet.
- Hon är tidigare professor i socialpsykologi och norsk politiker. Hon blev Norges första kvinnliga partiledare 1973, för partiet Demokratiske Sosialister och två år senare för Sosialistisk venstreparti.
- Berit Ås är också känd för sitt initiativ Stiftelsen Kvinneuniversitetet och för att ha vidareutvecklat och spridit teorin om härskarteknikerna.

från Stockholm till Moskva, i Norge från Oslo till Trondheim och i USA från New York till Washington. På de flesta platser ringde kyrkklockorna när marschen gick genom städerna. På vissa platser följde stora delar av lokalbefolkningen med marscherne. I en rysk stad anslöt sig plötsligt en folkmassa som stått som publik och följde marschen till stadens arena.

Insamlingen av namnunderskrifterna pågick under några få månader. Texten översattes till många språk och uppsamlingscentraler etablerades snabbt. Sedan kom listorna: I det stora material som Kvinnor för fred fick insamlat under loppet av några månader, blir det denna aktionen som får prägla vårt gratulationsbrev till svenska Kvinnor för fred: När de 500 000 underskrifterna, den 14 juli drogs på en vagn uppför mittgången i lokalen där FN-konferensen ägde rum, och de sedan överlämnades till generalsekreteraren så den norska politikern Einar Førde: "Det var den enda gången taket lyfte under konferensen!"

Vart kom då listorna ifrån? Från Danmark 193 136, Grönland 855, Island 4637, Färöarna 4437, Sverige 103 127, Norge 64 226, Finland 74 954, Nederländerna 48, Japan 33, Frankrike 44, Libanon 57, Spanien 75, USA 26, England 154, Italien 75, Schweiz 15246, Tyskland 63 113. Sammantaget blev det 504 719 underskrifter.

Pressa på politikerna

De tre som drog vagnen med underskrifterna upp till Kurt Walthheim var tre norska kvinnor: Eva Nordland, Marie Borge Refsum och Edith Burud. Många av dem som hjälpt till med insamlingen var närvarande och berättade om kvinnor från andra länder, särskilt Japan, som grät av glädje och kramade kvinnorna från norr.

Jag själv kunde inte närvara, men ringde alla de skandinaviska TV-kanalerna och bad dem ta med överlämnandet i sina nyhetssändningar. Men här fanns det plötsligt inget intresse. Det var kanske det första tecknet på ett osynliggörande som sedan har varit kännetecknande för både denna och andra kvinnofredsrelser, medan

ytterligare militarisering av alla våra nordiska samhällen har skett. Detta tycks också ha skapat en attitydförändring bland unga kvinnor som nu i allt högre grad ansluter sig till militären.

En av mina tyska väninnor suckar och säger: "De vet inte vad krig är!"

Vi har en annan viktig uppgift att ta i, systrar!

Berit Ås

Professor emerita

Med tack till Marie Borge Refsum, Sidsel Korsvold och Ellen Turid Selberg för hjälp med det insamlade materialet.

1. Bodil Graae: Kvinderne og freden: Förlaget AROS 1980. Århus C. Danmark. ISBN: 87-7003-3 72-2

2. Else Skjønberg: Kvinnenens fredsbevegelse på åttitallet. Med øyeblikksbilder fra marsjene til Paris og Moskva-Minsk av Eva Nordland. ProSus 1998. Oslo. ISBN: 82-7480-065-6

3. Eva Nordland, professor: "Kvinner For Fred. Hvem var vi? Hvordan startet det? Hva gjorde vi?" Stencil Oslo 19/06/1980. I Berit Ås arkiv.

Vykort av Sidsel Korsvold

Efterskrift

Mot bakgrund av de mängder av artiklar som människor har skickat till mig, från omnämnanden av Kvinnor för fred i andra fredsskrifter i Norden och från brev, från tragiska nedläggningar av såväl Køkkenrullen i Danmark som Fredstikka/Link i Norge och från en svag rekrytering av unga kvinnor till kamp för nedrustning och fredsskapande arbete, bör vi komma ihåg den svenska nedrustningsministern och Nobelpristagaren Alva Myrdals ord:

"Om folk inte reser sig mot vapenvansinnet går stormakternas upp-rustningskonkurrens vidare mot världssjälv-mord."

Telegram till mötet i Nobelinstitutet
den 6 juni 1978.

Icke-våld som livsstil

Annika Spalde och **Pelle Strindlund** har valt att leva fullt ut i sitt engagemang för en fredlig värld, utan förtryck av varken människor eller djur. Som verktyg använder de främst civil olydnad och ickevåld men även sin tro, för att skapa en hållbarhet i engagemanget.

Annika Spalde och Pelle Strindlund tar emot i femrumslägenheten i Brandbergen, Haninge, lite utanför Stockholm. På dörren står det Gandhikollektivet och Icke-våldssmedjan illustrerat på två lappar. Här bor även Martin Smedjeback, och de är alla tre välkända inom den svenska freds-, djurrätts- och ickevåldsrörelsen. För bara några månader sedan flyttade de hit från Mjölby och kollektivet utökades med Ellen och Samuel Skånberg, också engagerade i de här frågorna.

De är nöjda med förändringen och Annika ser flera fördelar med att bo nära en storstad.

– Det ger fler möjligheter till samarbete och att bjuda in till saker. Nu ska vi ha en aktionsträning här i lägenheten snart. Det känns spännande.

Vi sitter med te och muffins i vardagsrummet, delvis möblerat med flera proppfulla bokhyllor. Annika berättar

Plogbillsrörelsen:

Plogbillsrörelsen arbetar för avrustning av vapen genom civil olydnad, ickevåld och öppenhet. Rörelsen består av många människor och grupper runt om i världen och bildades i USA 1980 och kom till Sverige i mitten av 1980-talet. Ofta använder plogbillarna vanliga hushållshammare för att hamra på och avrusta vapen. Plogbillsrörelsens namn kommer från Gamla Testamentet. "...Då ska de smida sina svärd till plogbillar...",

Källa: www.plowshares.se

Annika Spalde och Pelle Strindlund möttes i engagemanget.

att hennes nuvarande livsresa började med en flytt till Hammarkullen utanför Göteborg. Hon arbetade då som sjuksköterska.

– Jag lärde känna människor som jobbade med civil olydnad i fredsarbetet. För mig var det helt främmande då. Det var 1996 och jag var 27 år.

Hon menar att hon inte alls var politiskt engagerad innan dess, visserligen intresserad av världen, hon hade varit i Sydamerika och jobbat, men helt opolitisk.

– Om jag inte hade flyttat dit, hade jag kanske missat hela den *här* världen. Vi kanske inte hade träffats, säger hon och ler mot Pelle.

Började med Trident

Många hade flyttat till Hammarkullen just för att delta i den vardagsgemenskap med andra aktivister som fanns där, en del kristna men alla var det inte, flera var aktiva i plogbillsrörelsen (se faktaruta). Hon berättar att det var mycket nya saker att ta ställning till.

– Jag var först lite skeptisk till just olydnaden. Jag var ju uppfostrad av borgerliga föräldrar och har alltid varit

en snäll flicka. Det var inte så att jag spontant kände för att vara olydig mot auktoriteter, säger Annika.

Hon resonerade sig fram till sitt ställningstagande, i samtal med andra och genom att läsa om ämnet.

– Det gick rätt så fort ändå, säger hon. Ett knappt år efter det var jag med och organiserade Tridentkampanjen i Storbritannien.

Detta var i regi av brittiska plogbillsrörelsen som med start 1997 försökte för- må sin regering av avrusta de kärnvapen som finns på landets Trident-ubåtar.

– Det kändes rimligt att moralen står över lagen, säger hon. Särskilt om man är många som tycker att det här är väldigt destruktivt för människor, djur eller miljö, då är det tydligt att det är något fel och att det kan vara rättfärdigat att ingripa. Annars blir ju lagen helig, om man skulle följa den oavsett konsekvenser.

I relation till kärnvapen tyckte hon att detta kändes ganska självklart.

Pelle säger att han har en liknande historia som Annika. Han kom i kontakt med den civilt olydiga fredsrelsen 1997-1998.

– Jag hade varit engagerad i Ung vänster, Vänsterpartiets ungdomsförbund. Men jag kommer ihåg att jag tyckte att detta med ickevåld inte kändes så relevant, utan det var mer olydnaden som lockade mig, säger han och skrattar.

Han har utbildat sig till journalist och religionsvetare och Annika har vidareutbildat sig till diakon i Svenska kyrkan, men en stor del av sin tid lägger de i dag på sitt ideella engagemang.

Bygga upp fredsrörelsen

De upplever att reaktionerna på civil olydnad från folk i allmänhet är mycket blandade.

– Många har inte en klar bild av vad det innebär, säger Pelle. Så vi försöker vara väldigt konkreta när vi pratar om det.

De tycker båda att det bästa är när fokus hamnar på sakfrågan. Den civila olydnaden är bara metoden för att nå målet.

En kvinna skickade spontant ett brev till Annika när de satt häktade för att ha försökt hamra på ett Jas-plan som skulle exporteras. De greps innan de hann fram, men kvinnan berättade att hon genom deras aktion hade fått upp ögonen för Sveriges vapenexport.

– Det är också en inbjudan till människor att komma med i arbetet på något sätt, säger Annika.

Att bygga upp och stärka fredsrörelsen är en annan del av det.

– Civil olydnad kan vara ett mer

Icke våld sätter tonen redan utanför dörren till kollektivet i Brandbergen.

kraftfullt verktyg än många andra metoder, eftersom de krafter vi har emot oss är så mycket starkare än vi.

Hon påpekar att vapenindustrin lobbar mycket mot svenska politiker och har goda relationer med både allianspartierna och Socialdemokraterna. De får även skattefinansierat stöd för en verksamhet som hon menar borde vara brottslig. Sverige exporterar exempelvis olika typer av avancerade vapensystem till USA som sedan används för att begå krigsbrott i Irak och Afghanistan.

– Syftet är förstås att få en politisk förändring och få slut på våld och för-

tryck. Men vi tror dessutom att civil olydnadsaktioner kan vara en sorts moralisk skyldighet, funderar Annika.

I Sverige har vi möjligheten att agera.

– Men samtidigt, och det är lite paradoxalt, så vet vi ju att det är så otroligt lite som vi kan åstadkomma, även om vi lyckas oskadliggöra några av vapnen. Så vi hoppas att det ska ge ringar på vattnet, kanske flytta diskussionen lite i media och bland människor: "Vad är det vi håller på med egentligen?"

Den vänliga rebellen

– Ett syfte är också att lansera den vänliga rebellen som ett ideal för oss medborgare, säger Pelle. Att det ska vara en självklarhet att våga ingripa, även vid mobbning på skolgården eller när någon blir antastad i tunnelbanan.

Väsentligt här menar han är vänligheten, att möta alla motparter med respekt och utan hat. Han tror att detta kan vara nästa steg i den demokratiska utvecklingen.

– Det är en genial upptäckt att vi kan agera på det sättet.

Pelle berättar om när han var med och avrustade knivar på ett slakteri. De dukade fram fika till personalen efteråt och ringde polisen för att de skulle komma och inspektera. Han fick åtta månaders fängelse för detta och blev kallad fanatiker i en lokaltidning.

– Många tycker att vi går för långt, men samtidigt när jag lyssnar på tonen i den politiska debatten, hur man är beredd att platta till någon som har en annan åsikt, då blir jag chockad.

Han tror även att det nu omdisku-

Foto: Ofog

Pelle, i blå byxor, deltar i en "die-in" utanför Bofors kontor för att tydliggöra konsekvensen av vapnen som produceras i Karlskoga.

terade näthatet kan kopplas till detta, att den offentliga samtalstonen präglar hela samhället.

Annika utvecklar tanken: Svenska folket har ibland för stor tilltro till det demokratiska systemet som det ser ut i dag.

– Vi tror att om alla går och röstar så är det ett perfekt system, säger hon. Men det finns så många brister, och så mycket som kan hända på vägen.

Ett problem är att de som exempelvis drabbas av svenska vapen i Afghanistan, inte får vara med och rösta.

Hon tror att många svenskar blir provocerade av tanken att bryta sig in på områden där man inte får vara. Så visst möter de kritik, även om den ofta är försiktig.

– I morgon ska jag prata i en kyrka om min tro och mitt fredsengagemang. Och då såg jag affischen där det stod under rubriken: "Var går gränserna för vilka metoder man får använda". Det är kanske lite tråkigt formulerat, säger hon och skrattar till.

Svenska folket har ibland för stor tilltro till det demokratiska systemet som det ser ut i dag, tycker Annika Spalde.

Mål och medel

De har båda en aktiv tro och det finns en lång tradition med kristna som arbetar med ickevåld och civil olydnad. Exempelvis startade plogbillsrörelsen i USA med många präster och nunnor som aktiva. Annika tycker att det är tråkigt att så få kristna i Sverige är engagerade i fredsrorelsen.

Tillsammans gav de ut boken "I vänliga rebellers sällskap" 2004. Den handlar om kristet ickevåld i första hand med bland annat personliga berättelser från deras fängelsevistelser och exempel på Jesus revolutionerande sätt att leva och verka. En viktig aspekt är att mål och medel hänger ihop – det går inte att skapa ett fredligt och bättre samhälle med våld.

– Vi har många kollegor som inte kallar sig troende. De finner kraften i gemenskapen och känslan av att man gör något som är meningsfullt, säger Annika.

Men de tror båda att andlighet i bred bemärkelse kan vara värdefullt i ett engagemang. Fredsrorelsen, men även miljö-, rättvis- och djurrättsrörelsen, kunde öppna upp för existentiella frågor, och ge mer tid för samtal i den lilla gruppen.

– Man kan nog säga att många svenska folkrörelser använder sig mycket av det traditionella arbetssättet, att allt ska ske i möten, det är mycket "business". Personen får inte så mycket utrymme

att prata om det som finns lite djupare inom en, funderar Annika.

De tycker båda att det är ett spännande ämne.

– De senaste åren har vi pratat en del om det här, delvis utifrån meditation och bön, men även med inspiration från buddhistiska praktiker – vad det betyder för oss och hur det kan stärka engagemanget och göra det mer hållbart, säger Annika och bollar över till Pelle.

Respekt för motståndaren

Han funderar lite och plockar fram en ny bok som socialantropologen Brian Palmer har skrivit tillsammans med författaren Ola Larsmo: "101 historiska hjältar".

– Han skriver om existentiell solidaritet, det kanske är bättre att använda än ordet andlighet, funderar Pelle.

Han tar några exempel: Hur kan vi förändras som människor? Och är det möjligt att förändras?

– Det är något som finns i de stora klassiska andliga traditionerna: Att vi ska förändra världen men också oss själva. Det är inget självklart perspektiv i många politiska projekt, säger han. Man vill skapa en värld av rättvisa, men det är okej att hysa illvilja mot sina motståndare – och det är till och med okej att vara elak mot andra i rörelsen.

Annika flikar in att det kan leda till konflikter inom organisationen och

att personer hoppar av eller att man i värsta fall splittras.

– En annan aspekt är att arbetet med de här frågorna väcker många känslor, säger hon, som hopplöshet och ilska. I många rörelser tror jag inte att man ger varandra så mycket hjälp med att hantera detta. Ett sätt är förstås att engagera sig tillsammans med andra, det kan ju vara ängstlindrande i sig. Men jag tror att det skulle vara bra att ta in mer existentiella praktiker, som till exempel mindfulness. Fast jag kan tänka mig att i många rörelser säger man: "Va? Men det har vi inte tid med", säger hon och skrattar.

Pelle fortsätter tråden med ett exempel på en andlig handfast praktik.

– Kanske ska vi tänka: "Vi får inte säga något ringaktande om någon annan överhuvudtaget". Det är radikalt. Men om man övar sig i det så blir det en vana efter några år.

Annika tycker att det låter intressant och fyller i att det är viktigt att skilja på sak och person. Pelle menar att om det gäller USA:s president ska man förstås arbeta mot den politik han för – men inte mot honom personligen.

– Om det är någon i rörelsen som driver en till vansinne kan man hantera det på något annat sätt, kanske prata med personen – det kan finnas olika sätt att lösa det – men att man inte slentrianmässigt talar nedsättande om varandra.

Varken Annika eller Pelle ser sig som särskilt modiga eller tuffa personer.

– Jag känner mig främmande för den bilden, säger Pelle. Vi finner ingen glädje i att provocera.

Annika berättar att hon nyligen skulle ringa till en myndighet för att begära ut papper – och var livrädd.

– Man är rädd för olika saker, och om det krävdes starka individer så skulle vi ha misslyckats som rörelse. Det är gruppen som är stark, säger hon.

Hon beskriver att det också finns olika uppgifter och roller som alla är lika nödvändiga, en kan vara stödperson, en annan att hålla i kommunikation. Det finns i princip plats för alla.

– Det är inte heller så farligt att möta vakter nu när vi går in på en vapenfabrik och jag har gjort det några gånger. Jag är förstås nervös med det är hanterbart, säger Annika.

Hos läkaren med fotboja

Hon beskriver också hur viktigt det är med förberedelser inför en civil-olydnads-aktion. Om man riskerar att häktas ska man fundera över vilket stöd man behöver, både mentalt och med praktiska saker.

Hon påpekar också att det ska mycket till för att få fängelse i Sverige, oftast blir det villkorlig dom och böter, och böter kan man exempelvis samla in pengar till.

– Men är det verkligen det som är pudeln kärna, frågar hon. Det är kanske mer oron över att sticka ut som är obehaglig, och det är ju inte så konstigt.

De lever själva enkelt, med medvetet

låga inkomster, delvis för att inte Krokfogen ska kunna driva in skadestånd som de har fått på grund av avrustningsaktioner mot vapenföretag.

De beskriver båda hur det inom en rörelse blir socialt accepterat med saker som inte är det utanför. Många av deras vänner har suttit i fängelse för aktioner och det ses som positivt eftersom det kan ge sakfrågan större genomslag i samhället.

– Vi blir resocialiserade, kan man väl säga. Men vi är inte så sektaristiska att vi inte känner av normerna, säger Annika.

Pelle berättar om hur han under en kortare tid som straff för en djurrättsaktion fick bära fotboja. Vid ett tillfälle var han tvungen att gå till en läkare, som då såg bojan och kommenterade den, men Pelle fick inte tillfälle att berätta om bakgrunden.

– Det var lite pinsamt, säger han.

Med CPT i Kurdistan

Djurrättsfrågorna är i dag en stor del av deras engagemang och Pelle skriver på en ny djurrättsbok. Annika är ordförande i Vildåsnan som är en kristen djurrättsförening och de har nyligen gett ut en kokbok som ska spridas till församlingar.

– Recept är trevligt – och ofarligt, säger hon och skrattar.

Men Annika är aktiv i många andra sammanhang också, som Kristna Freds lokalgrupp och Ofogs lokalgrupp. I somras blev hon även intresserad av gruvfrågan och gick i en marsch runt Vättern där det planeras en gruva.

Hon reste för några månader sedan

till irakiska Kurdistan med Christian Peacemakers (CPT) för tredje gången. Förra året gick hon en månadslång utbildning hos dem i USA. Hon och Pelle kom i kontakt med organisationen 2004 då de deltog i följeslagarprogrammet i Hebron, Palestina.

– Jag tyckte det var en häftig organisation och tänkte då att jag ville jobba med dem.

CPT ger stöd åt lokala människorättsaktivister som med fredliga medel arbetar för ett bättre samhälle.

– De upplever det som ett stöd att folk från andra länder besöker och skriver om dem, berättar hon.

Hon höll även kurser i ickevåld för ungdomar och vuxna på plats.

Nu läser hon kurdiska inför nästa resa och jobbar även för att göra CPT mer känt i Sverige.

Värdesätt engagemanget

De vill inte framställa sig själva som förebilder, men Pelle delar med sig av några råd till människor som vill leva ett engagerat liv för fred och rättvisa.

– Hitta ett engagemang som du tycker är roligt. Då är chansen större att du fortsätter med det, säger han.

Han påpekar att det inte finns några måsten i ett samhällsengagemang. Man kan arbeta för en bättre värld på så många olika sätt. Ett annat tips är att tänka historiskt: förändring tar tid, men förändring går att genomföra.

– I boken "Jordens herrar" diskuterar jag slaveriet. Det var en företeelse som existerade under hundratals år i västerlandet. Ingen ifrågasatte det och de första som gjorde det var en liten minoritet, ofta illa sedd, men de lyckades avskaffa slaveriet. Hämta inspiration och kraft i det, säger han.

Det är också viktigt att ge sitt engagemang näring, till exempel att åka på en konferens eller festival, att träffa andra engagerade. Han tycker också att det är viktigt att se värdet i det man gör.

– Människor som drivs av ett etiskt, gott politiskt engagemang är en av de viktigaste resurserna som finns. I vår kultur får det inte det erkännande som det förtjänar, utan det är andra aktiviteter och egenskaper som belönas i offentligheten. Då är det värdefullt att påminna varandra om det storartade i att arbeta för att den här världen ska bli en bättre hemvist åt oss alla, avslutar han.

Text och foto: Sofia Härén

Utgivna böcker:

- "Kärlekens väg", Annika Spalde och Pelle Strindlund – 2012
- "Motståndets väg: civil olydnad som teori och praktik", Pelle Strindlund och Stellan Vinthagen – 2011
- "Jordens herrar: slaveri, djurförtryck och våldets försvarare", Pelle Strindlund – 2011
- "Ett annat rike: en ickevåldsteologi", Annika Spalde – 2009
- "Leva etiskt: om att ta ansvar för världen och njuta av livet", Annika Spalde och Pelle Strindlund – 2009
- "Icke-våld!: handbok i fredlig samhällsförändring", Klaus Engell-Nielsen, Annika Spalde och Pelle Strindlund – 2008
- "Ett brinnande hjärta: om mystik och engagemang", Annika Spalde – 2007
- "Varje varelse ett Guds ord: omsorg om djuren som kristen andlighet", Annika Spalde och Pelle Strindlund – 2005
- "I vänliga rebellers sällskap: Kristet ickevåld som konfrontation och ömhet", Annika Spalde och Pelle Strindlund – 2004

Med olydnad som verktyg

Martin Smedjeback är också en del av kollektivet **Gandhi** och föreläser ofta på temat icke-våld. I somras deltog han i Almedalsveckan på Gotland och gav under en workshop sin bild av hur civil olydnad kan vara en del av arbetet för fred.

Tro inte att bara politiska ledare kan förändra, säger Martin Smedjeback.

Martin Smedjeback har nyligen suttit i fängelse när vi ses i Visby, och det har han gjort förr. Den här gången har han klättrat över stängslet på flygflotttiljen F21 i Luleå och målat landningsbanan rosa. Straffet utmättes till 14 dagar. Motivet var att protestera mot att Sverige "bidrar till krig" genom att låta andra länder öva krig i Norrland. Straffet är en del av aktionen och det har hänt att han själv fått påkalla polisens uppmärksamhet.

– Du bränner dina skepp, berättar Martin Smedjeback att hans moster sagt till honom efter en aktion när han fått böter och fängelse.

Och visst medger han att vissa dörrar är stängda.

– Men är det inte alltid så i livet när vi gör val som har betydelse?

Han ser i dag att många dörrar i stället öppnats för honom när han "kom ut i samhället och blev aktiv". Efter många år som ickevåldssekreterare på Kristna fredsrorelsen frilansar han sedan 2008 som bland annat ickevåldsutbildare. Han säger att det är ett medvetet val att inte gå via politiska partier.

– Det är en myt att det bara är politiska ledare som kan förändra och den myten passiviserar oss.

Människan skalar av

Praktiska övningar och rollspel synliggör beteenden. Workshopen innehåller övningar som syftar till att göra deltagarna mer medvetna om sig själva och hur de agerar. Det är lätt gjort för människan att skala av – se sin närmaste omgivning och blunda för miljöförstörelse, djurens rättigheter och den blomstrande svenska vapenindustrins konsekvenser.

Ickevåld som strategi är förstås inget nytt, med Gandhi som en av de mest kända förespråkarna, men modern forskning visar också att ickevåldsmetoder är framgångsrika, både på kort och lång sikt. Ändå presenteras ofta våld som den enda lösningen.

Våld kan vara både fysiskt och psykiskt och Martin Smedjeback medger att det inte alltid är en enkel definition.

– Det handlar om kontexten också.

Det finns två grundläggande premisser för den som är en ickevåldsanhängare; att inte själv använda våld och att aktivt verka mot våld. Det räcker alltså inte med att dra sig undan, och civil olydnad kan därför bli ett arbetsverktyg på vägen. Men en aktion kräver eftertänksamhet och Martin Smedjeback presenterar ett antal kriterier som gärna får ingå; motstånd, mod, humor, vänlighet och skapande. Han berättar också om aktivisten Barbara Demings idé om de två händerna, en som sätter stopp och en som inbjudande sträcks ut – för samtal och öppningar.

Sunt med tvivel

En aktion för ickevåld behöver inte bryta mot lagen men han tror att själva risktagandet – att till exempel utsetta sig för risken att hamna i fängelse – verkligen kan få människor att lyfta blicken och förstå att det handlar om något viktigt. Jag undrar om han själv känner tvivel när aktionerna också är lagbrott men han har en stark tilltro till sin väg.

– Jag har också fått mycket stöd och folk berättar att de blivit inspirerade och engagerat sig i fredsrorelsen.

Men han tycker också att det alltid finns anledning att fundera över vad som är det bästa sättet att nå ut.

– Man bör tvivla också. Något som varit bra tidigare kanske inte heller är det längre.

Praktiska övningar synliggör beteenden och ökar vår självkännedom.

Text och foto: Benita Eklund

Brott och straff...

Claes Borgström är en advokat som tydligt tar ställning för den civila olydnadens plats i samhället. Det är snarare en politisk fråga än en juridisk, förklarar han, och kan själv tänka sig att delta i till exempel en sittstrejk.

– Jag tycker att civil olydnad och ett demokratiskt öppet samhälle faktiskt hör ihop, säger Claes Borgström.

Han utvecklar med att man brukar definiera en demokrati genom öppna och fria val och förtroendevalda politiker men att det även ingår civil olydnad från grupper som hävdar vissa saker.

– Det går inte i ett totalitärt samhälle, för där slås det ner, och förekommer därför i betydligt mindre utsträckning. Det är ett inslag i demokratin som det är viktigt att slå vakt om, fortsätter han.

Claes Borgström är advokat och före detta Jämo och jämställdhetspolitisk talesperson för Socialdemokraterna.

Han försvarade fredsaktivisterna Martin Smedjeback och Alvine Andersson när de stod åtalade för att ha avrustat granatgevär 2008.

Han berättar att han även har försvarat aktivister tidigare i många i olika sammanhang. Bland annat vid den välkända ockupationen av det rivningshotade kvarteret Mullvaden på Södermalm i Stockholm 1977-78. Det var olaga intrång som det gällde då.

– Jag har också försvarat så kallade korsmålare, de målade kors på övergångsställen där människor blivit överkörda, det är skadegörelse, men den typen av aktioner är välbehövda.

Han menar att juridiken är ganska tydlig vid de aktioner som ligger bakom begreppet civil olydnad. När det handlar om avrustning vid anläggningar där man tillverkar vapen så är det olaga intrång eller skadegörelse. Om man sitter kvar på en plats – vid passivt motstånd – även efter att ha uppmanats att "Skingra er!" kan det vara ohörsamhet mot ordningsmakten.

– Man kan ju fråga sig om skadegörelse verkligen är försvarbart? Inom juridiken finns det ett alltid lika korrekt svar, oberoende vilken fråga det är, och det är "Det beror på", säger han och skrattar lite.

Nödvärn godtas inte

Claes Borgström är dock mycket tydlig med att våld mot människor inte får förekomma.

– Jag är kategoriskt emot våldsanvändning, säger han. Sedan kan man hamna i nödvärnssituationer i livet, där det kan vara befogat att försvara sig med våld, men det är i andra sammanhang.

I domstolar hävdar ofta aktivisten att det är en nödsituation: "Om vi hindrar tillverkningen av vapen som skulle användas för att döda andra människor, då är den skadegörelse som vi gör mycket mindre än den som annars skulle ha skett". Claes Borgström använde nödvärnslagen i försvaret av Martin Smedjeback och Alvine Andersson.

– Men det godtas aldrig av domstolar. Rättsordningen säger att om det är ett skyddat intresse, om man har rätt att tillverka kikarsikten i en viss verksamhet, så är det ett brott att förstöra dem, säger han.

Opinionsbildande

Begreppet "Lawful excuse" (ungefär laglig ursäkt) har enligt Svenska Freds använts i många anglosaxiska länder för att fria aktivister som utfört civil olydnad. Detta finns inte i Sverige men Claes Borgström menar att vi har det som kallas strafflindring som gör att straffet kan sänkas, men det blir inte straffritt.

– Tanken är att lika brott ska behandlas lika. Men det finns i brottsbalken en bestämmelse att man ska se till vilken skada den här handlingen har medfört, och man ska också se till vilket motiv man hade.

Han förklarar att om man slår sönder en glasruta på en byggnad för att man tycker att det är kul att slå sönder fönster så är det förstås straffbart men gör man det för att demonstrera och sätta ljuset på verksamheten som pågår

Tanken i den svenska lagen är att lika brott ska behandlas lika men det tas även hänsyn till motiven, förklarar Claes Borgström.

Claes Borgström.

innanför väggarna, så kan det ge lindrigare straff.

Han tror inte att vi är hårdare i Sverige på att döma aktivister, och nämner Ryssland som exempel på ett land där straffet blir hårdare för demonstranter med politiska motiv, exempelvis det aktuella fallet med gruppen Pussy Riot.

Definitionen av civil olydnad innebär oftast både öppenhet och ickevåld, men det finns också fall där aktivister väljer att vara anonyma.

– Jag har inga synpunkter annat än att jag tycker att om man utför aktioner av, vi kan väl kalla det allmänpolitiska skäl eller samhällspolitiska skäl, så tycker jag att man kan tala om vem man är och varför man har gjort det.

Ofta är det så det går till och han menar att de som medverkar får betala ett ganska högt pris för sin övertygelse.

– Det är ju de som deltar som blir gripna av polis, lagförda och straffade, ibland åker de på skadestånd också. Men de som jag har träffat säger ju att de är beredda att betala det priset. Det är ett så pass viktigt opinionsbildande sammanhang.

Påverka lagstiftningen

Claes Borgström påpekar att det finns många som tar avstånd från detta och säger att det är odemokratiskt. Ett vanligt argument är "Tänk om alla tog lagen i egna händer". Andra argument är att det finns möjligheter att påverka på andra sätt genom föreningsarbete eller att skriva debattartiklar.

– Svaret på det är att det ska vara ett bärkraftigt ändamål. Det kan inte ske beträffande vad som helst, eller vara på alltför bagatellartad nivå, utan det ska

vara genomtänkt med en idé om att det kan få betydelse, en påverkan.

Han tycker själv att tanken på att civil olydnad *aldrig* skulle inträffa är mer obehaglig.

– Det finns en paradox i det – jag som är jurist tycker att man ska följa lagen – men det är min uppfattning att civil olydnad kan påverka lagstiftningen och samhällsutvecklingen. Att man kommer till insikt om att det som de protesterar mot, de har ju faktiskt rätt i sak, säger han.

Han menar att den lag som gäller nu ska tillämpas, men att straffskalan kanske borde ändras i vissa fall eller att vissa verksamheter förbjuds.

– Det är i alla fall förhoppningen. Man kan tänka ut väldigt allvarliga sammanhang där samhället är emot vad som sker, men där de som tar sig in på området för att hindra det ändå blir straffade för olaga intrång. Men det kan leda till förändringar i just den riktning som man vill åstadkomma.

Med proportion

I de fall det handlar om skadegörelse, att man klipper upp ett staket, eller tar sönder maskiner eller lastbilar så tycker han det ska finnas så kallad proportionalitet, ett ord som används mycket i juridiken, mellan skadorna och det man vill uppnå.

– Det här är mer en egen värdering, men jag tycker också att det har betydelse vem det är som drabbas av skadan, är det en småföretagare, vars ekonomi blir väldigt utsatt så kan man ju vara lite

Det främsta syftet med civil olydnad är, enligt Borgström, att förändra den nuvarande lagstiftningen.

återhållsam när man agerar. Och är det Saab eller Aimpoint då är situationen en annan, men det kan man ju ha olika uppfattningar om, jag tror inte att alla håller med mig om det.

Han tycker dock att den opinionsbildande effekten och påverkan på politiker är den viktigaste aspekten.

– Om man förstör en maskin så finns det en ny på plats inom en månad. Så att konkret hindra något, det kan man inte göra, säger han.

Politiska värderingar

Han menar att synen på civil olydnad bland hans kollegor inte i första hand är en juridisk fråga utan mer handlar om politiska värderingar.

– Advokater är ju också människor, säger han och skrattar. Så det beror på i vilket politiskt läge man står. Jag vet att inom vänstern finns det liknande tankar som dem jag nu har redovisat.

Han kan själv tänka sig att använda sig av civil olydnad, med förbehållet att det är proportionerligt och utan våld.

– Att klättra över ett staket och sitt-strejka och på det sättet delta med att sätta strålkastarljuset på en fråga. Sedan kan jag be någon annan här på kontoret att försvara mig, säger han med ett leende.

Jämställdhet viktigast

Han tycker dock att Sveriges vapenindustri är en svår fråga. Å ena sidan kan han tycka att vi inte borde ha några vapen i världen överhuvudtaget, men det är ju inte så verkligheten ser ut, funderar han.

– Samhället har ju legitimerar det. Vi ska upprätthålla ett försvar och då blir det lite dubbelmoral om vi ska ha vapen, men vi ska inte tillverka dem. Men ska vi tillverka vapen som går på export? Det är ju inte riktigt mitt område, men jag tycker att den svenska vapenexporten är besvärlig, sammanfattar han.

Claes Borgström avslutade sitt uppdrag som Jämo 2007 men tycker fortfarande att jämställdhetsfrågan är den viktigaste av alla.

– Alla frågor hänger ihop med varandra och jämställda samhällen är bättre samhällen på alla områden, från sjukvård och fredsarbete, till klimatfrågan, säger han.

Text: Sofia Härén
Foto: Patricia Telford

Kvinnor
för fred

Hjältar belönade med straff

En av de första som förespråkade civil olydnad var amerikanen Henry David Thoreau. Hans bok *Civil olydnad*, från 1849, uppmanade till individens rätt att göra uppror mot massans totala brist på civilt kurage. Thoreau skrev också gröna-vägen-boken *Skogsliv vid Walden*, utgiven 1855.

Hans böcker är trots sin ålder, rättessnöre för politiskt uppror, sitt ursinne grundade han främst på två sakfrågor: slaveriet och det amerikanska anfallet på Mexico.

Emmeline Pankhurst var en politiskt engagerad kvinna från Manchester aktiv i arbetarrörelsen. När hennes man dog blev hon militant feminist, hennes motto: Handling, inte ord. De kallades "suffragetter" i tidningar, betyder: krävde rösträtt. 1906 åkte Emmeline ut och in i fängelse tolv gånger, dottern Sylvia var värre, 1913 satt hon i fängelse vid 15 tillfällen, ofta hungerstrejkade hon.

Kvinnor kedjade fast sig utanför premiärministerns residens, tände på kyrkor, spottade poliser i ansiktet. 1918 fick alla kvinnor i England som fyllt 30 rösträtt.

Mahatma Gandhi startade sin saltmarsch 1930. Engelska imperiet för-

bjöd indierna att själva ta av sitt eget salt, sedan 1800-talet ägde britterna all handel med salt. Gandhi fick med sig stora massor av indiska småbönder till en 40 mil lång saltmarsch och trotsade därmed den koloniala regeringen.

Samma sak med bomull, den fick

"Mandela var liksom Gandhi utbildad jurist och insåg tidigt att de svarta hade rätt till sitt eget land."

odlas i Indien men inte spinnas, det skulle ske i engelska fabriker.

Gandhi försåg sig och massorna med spinnrockar för att själva bearbeta bomullen. Genom civil olydnad, fick Gandhi stopp på det brittiska monopol. Han och massor av indier burades in, till slut rymdes inte alla i landets fängelser. Långsamt befriades Indien under stora mänskliga offer från kolonialismen, landet blev självständigt 1948.

Nelson Mandela satt 18 år på fängelseön Robben Island, utanför Kapstaden i Sydafrika. Totalt var han fängslad

i 27 år. Mandela var liksom Gandhi utbildad jurist och insåg tidigt att de svarta hade rätt till sitt eget land, därmed krav på rösträtt. Mandelas uppror var först fredligt men efter Sharpeville-massakern tog Mandela tillsammans med ANC till vapen. 1990 slöts fred och val kunde hållas med en representativ demokrati där de svarta vann stort. Mandela som valdes till president genomförde en åtföljande rättsprocess mot de vita som hade dödat, fängslat och torterat de svarta i hundratals år. Nyss, år 2008 avfördes presidenten, fredspristagaren Nelson Mandela från USA:s terroristlista!

Landet Costa Rica har civillkurage. Genom beslut i den folkvalda församlingen 1948 avskaffade de militären och skrotade alla vapen. Den socialistiske presidenten José Figueres genomförde denna lag till nytta för sitt folk och miljön. Strax norr om Panama ligger "den rika kusten" med valsepråket *Vivan siempre el trabajo y la paz!* Längre leve arbetet och freden! De har råd att avsätta 27 procent av sin yta till nationalparker.

2021 den mest miljövänliga nationen i världen. Inga utsläpp! Deras energi tas till 80 procent från statliga vattenkraftverk, resten sol- och vindkraft. Costa Rica har också en av världens

Civil olydnad bygger samhällen

Henry David Thoreau skriver i *Civil olydnad* från 1849 att problemet inte är regeringen utan de som protesterar men ändå lyder. Här sådde han fröet till ett ickevåld som konstruerar en annan logik än protest: att vara emot, att uttrycka missnöje.

Mohandas Gandhi drev brytningen med protesten ytterligare ett steg. Civil olydnad kombinerar olydnad med det konstruktiva programmet. Civil olydnad är att bygga, inte att säga nej, inte att protestera. Civil olydnad gör målet till medel. När ick-

evåldgruppen sedan fängslas får andra finlipa och göra om olydnaden, igen och igen. Alla samhällen är egentligen upprepningar. Nya samhällen smittar av sig. Åt alla håll. De skapas sällan uppifrån av regeringar eller härskare. Civil olydnad regerar i stället för att peka ut någon annan som regerande.

Gandhis civila olydnad utvecklas vidare av queerfeminismens sårbarhetspolitik samt performativa förverkligande. Judith Butler visar hur viljan till säkerhet leder till våld och härskande. I stället behöver vi göra oss sårbara inför varandra. Vi behöver var-

andra. Sårbarhetspolitik organiserar inte 'egna aktioner' utan bygger allianser med grupper som tänker annorlunda.

Performativa handlingar förverkligar målet i och med att handlingen genomförs, förklarar Judith Butler. Som Gandhis civila olydnad där målet är medlet.

Per Herngren

Samtala gärna med Per Herngren om civil olydnad på bloggen: <http://perherngren.blogspot.se/>

Greenpeaceaktion i Arktis i höstas, för att rädda stora naturvärden. 30 aktivister kan nu få långa fängelsestraff.

artrikaste flora och fauna med kust både mot Karibiska havet och Stilla havet, höga berg, tropiska skogar, torra savanner.

4,5 miljoner costaricaner styrs av den kvinnliga presidenten Laura Chinchilla sedan 2010.

Läskunnigheten är näst Kuba, den högsta i Latinamerika, 96 procent. Staten äger telefonnät och internet. Fri press med stor bokutgivning.

Som ung sjöman angjorde jag Costa Rica 1951, vi låg på redan utanför Puntarenas och lastade bönor för Vancouver. Första kvällen följde jag en pensionerad båtsman från Bohuslän till hans käresta Yolanda som bodde i en by intill. Jag hjälpte till att bära hans sjösäck med det viktigaste.

Han mönstrade av för gott, han hade inte sett henne på tio år, dock allt slutade lyckligt. Vi fann henne och hennes hus, glädjen var stor, hon satte på musik, bjöd mig på lemonad och båtsmannen på kaffe. Jag lovade att besöka paret vid nästa resa.

Martin Luther King, Jr. träffade jag tillsammans med Harry Belafonte på Operabaren, Stockholm, kanske slutet av 50-talet. Jag stod och hängde vid bardisken när de kom in för att stärka sig med en öl inför framträdandet på operascenen. Jag sa: hallå, åt grabbarna och höjde mitt glas, de lyfte sina glas och sa: hello! och log.

De gjorde ett framträdande för Uni-

cef denna afton. Martin Luther King en fredsälskande predikant med budskapet: vi äro alla lika. Den 28 augusti 1963 höll King ett tal vid Lincolnmonumentet, Washington, inför en publik på över 200 000. "Jag har en dröm att nationen en vacker dag ska resa sig och göra den verkliga innebörden av sin troslära till verklighet. Vi anser att dessa sanningar är självklara, att alla människor skapas som likar." King mördades 1968.

18 september 2013 var Greenpeace fartyg Arctic Sunrise uppe i de arktiska farvattnen för att försöka stoppa ryska Gazprom och Shells provborrningar i den känsliga havsmiljön. I takt med det varmare klimatet smälter ishaven och blir begärligare för oljeutvinning. Trots att Greenpeace fartyg var på internationellt vatten bordades de av ryska myndigheter och fördes till ryskt fängelse.

30 aktivister riskerar inläsning i sju år, för att de försökte rädda de stora naturvärdena i Arktis.

Gazproms oljeriggar är föråldrade och har en lång historia av oljeutsläpp. Ryssland och dess fskefotta behöver också rent vattnen, spill från oljeriggar gör att fisket och övriga djurlivet försvinner. Hjältedmodig insats belönades med åtal för sjöröveri. FN bör ingripa omgående.

Två människor som verkligen ifråga-

sätter vårt sätt att leva är Rachel Carson som skrev: *Tyst vår* 1962, och Isabella Lövin som skrev: *Tyst hav* 2007. Carson var marinbiolog och ekolog, hennes bok väckte många. Miljövänner var tacksamma men kemiindustrin rasade, DDT förbjöds i många länder. Lövin är journalist och författare, ledamot i EU-parlamentet för Miljöpartiet. Någon mer sakkunnig i Europa finns inte på just tyst hav.

Den största civil-olydnads aktionen i svensk historia tilldrog sig 1987. Det gällde motorvägsbygget förbi Uddevalla. 400 personer blev åtalade för "ohörsamhet mot ordningsman". Nära 100 olika organisationer var inblandade. Författaren Sara Lidman, en av de ohörsamma, blev ställd inför rätta som trädskramare, ett nytt ord.

Civil olydnad är politisk aktivism, att utan våld eller försök till försvar vägra följa vissa myndighetsbeslut och vara beredd att ta konsekvenserna av sina handlingar. Köpbojkott är att inte köpa sydfrukter från Israel och Marocko, stater som inte respekterar mänskliga rättigheter.

Text och illustration:
Gunnar Svensson

Gunnar Svensson var en av de tre medåtalade som sökte hindra amerikanska stridsflygplanens övningar över Norrbotten och dömdes inför Luleå tingsrätt för olaga intrång.

Konst för livet

När kriminella företeelser legaliseras måste vi ifrågasätta och påvisa det som sker. Konst och poesi kan vara en väg framåt, så kallad Art Activism.

Motstånd är nödvändigt och kan ta sig olika uttryck. Exempel är insändare, politiska påtryckningar, demonstrationer, kultur med politiskt budskap, manifestationer, blockader och civil olydnad. En annan, i Sverige mer okänd form är "Art Activism", där skapande och motstånd är tätt sammanlänkade.

Den engelska gruppen "The Laboratory of Insurrectionary Imagination" (Laboratoriet för motståndsföreställningar) är en gemenskap av vänner som uppträckt skönheten i kollektivt skapad olydnad. "Vi behandlar olydnad som konst och konst som ett medel att förbereda sig för den kommande olydnaden och ser konst och aktivism som oskiljaktliga från vardagen. Att lyssna till våra drömmar och att spela med politiken på samma sätt som vi reciterar poesi är vår strävan." Gruppen befinner sig mellan konst och aktivism, mellan poesi och politik.

De sågs till exempel under klimatmötet i Köpenhamn där de odlade massolydnad på cyklar och rekryterade en rebellisk clownarmé.

En mänsklig staty

Exempel på Art Activism i Sverige har förekommit i form av en levande installation på en busshållplats strax söder om Forsmarks skyddsområde.

Tre personer, vitpudrade och insvepta i fotsida lakan formerade sig till en stillasittande gruppstaty. Omgivna av svavelgult målade stenar med radiakbeteckningar som Sr90, Cs137, Pu148, I 131, etcetera ville man illustrera den nukleära värld vi alla är fångna i.

Under den timplånga aktionen uppstod förvirring hos Vattenfalls vakter, som var på plats inom några minuter. Att tilltala installationen gav inget resultat och intensiv diskussion hölls med ledningen om gripande, men man valde att avvakta, då inget olagligt fanns att anföra. Med hjälp av bilar med påslagna, roterande varningsljus dirigerade ledningen bilister vidare med upplysningen att "detta är en demonstration", vilket det alltså inte var. Efter tysta timmen reste sig gruppen i ultrarapid, gjorde ett utdraget korstecken och vandrade långsamt bort.

Foto: John Ash/Östhammars nyheter

En levande installation som väcker förvirring hos Vattenfalls vakter....

Ett annat exempel på hur man kan arbeta med denna motståndsförhållning har setts i engagemanget mot kärnkraft/kärnvapen/DU-vapen/militarism. I flera av dagens krig, exempelvis Bosnien och båda Irakkrigen har utbränt uran (depleted uranium) använts i ammunitionen för att uppnå en större genomträngningsförmåga. Att ha ett stridsflygplan som stolt symbol för en kommun är i dag fullkomligt förlegat. SAAB:s JA 37 Viggen representerar Linköping och i F21:s Luleå svävar en motsvarande Vigg högt uppe på sina stenpelare. Även i Söderhamn finns Viggen i fartfylld stigning på höga pelare intill E4:an, trots att Helsinges flygflottilla F15 för länge sedan lagts ner.

Tilläggsas bör, att världens största kärnkraftsreaktor, Olkiluoto 3, byggs endast 22 mil österut på finska sidan. Utbränt uran är en produkt från den civila kärnkraften och att Frankrike, som är en kärnvapennation, bygger denna gigantiska problemreaktor diskuteras alltför sällan i Norden.

Kreativa installationer

En antimilitaristisk grupp har vid flera tillfällen fokuserat på ett av dessa plan

Foto: John Ash/Östhammars nyheter

... En intensiv diskussion hålls med ledningen om gripande, men man väljer att avvakta, då inget olagligt finns att anföra.

Antimilitarister uppmärksammar de militärplan vissa kommuner stoltserar med. Sex rosafärgade kvinnor skriker fram och skapar vid planet en korsformation som symboliserar att kvinnor och barn drabbas värst av krig.

med kreativa installationer. Den första genomfördes samtidigt som Natoövningarna i Norrbotten hösten 2012, där förutom fem Natoländer även Sverige och Finland deltog. Under planet hade vita, blodfläckade barnkläder, liksom en blodig vit bh, trosor och en underkjol ströts ut för att påminna om att kvinnor och barn är de största förlorarna i krig och att systematiska våldtäkter är legio.

En skär blombukett, till minne av världens kvinnor och barn, stod vackert arrangerad tillsammans med många skära gravljus. Den skära färgen är, till skillnad från den gröna, tydligt antimilitaristisk. Som ytterligare förstärkning låg sju skära pappersark med ett tydligt budskap på de sju krigsövande, och

därmed krigsförberedande ländernas respektive språk: Natos game is deadly power. Naton leikki on tappava voima, Nato-spiel gibt tödliche Macht, Natos lek är dödlig makt...

I påsktid, när det religiösa budskapet till stor del handlar om död, installerades "Plaza Dolorosa" under planet. Denna "Smärtornas plats" var på långfredagsmorgonen inringad av samma typ av svartgula band som varnar för radioaktivitet. Innanför avspärningen, hade ställts ett skärt kors, där Kristi törnekrona, gjord i rostig taggtråd, hängde i ett av korsets armar. Här och var i snön stod påskris med vackra, skära fjädrar. Natttid tändes åter skära gravljus under planet.

I Kristi Himmelsfärdstid var det åter dags. Denna gång med en levande femininstallation. Under aktionen skred sex rosafärgade kvinnor fram för att lägga sig i en korsformation under planet, även denna gång för att symbolisera, att kvinnor och barn drabbas värst i krig. Dessutom ställdes här en hög vägstolpe med namn och avstånd till olika kärnkraftverk, havererade eller i drift, samt krigsskådeplatser i vit text på svart botten: Tjernoby, Olkiluoto, Sarajevo, Hiroshima, Forsmark, Fa-

ludja, Nagasaki, Bagdad, Oskarshamn och Harrisburg.

Madonna mot kärnkraft

En madonna med Jesusbarn i marmor och i naturlig storlek är en mycket vacker och uppskattad staty i Hälsingland. Den åttonde mars, på internationella kvinnodagen, vaknade Bollnäsborna till en "Madonna mot kärnkraft" (rubrik i lokaltidningen Ljusnan).

Hon stod, mitt i installationen, som även den var avspärrad med svartgula band och varningstrianglar. Kring henne låg gula och beige lakan, symboliserande sand, en trasig barnvagn, celluloid-docka, badboll och badlakan med krackelerade solglasögon och boken "På stranden" av Neville Shute. I samband med 11 mars, tre dagar senare, kompletterades konstverket med tre gravljus och texterna "Tänd ett ljus för Fukushima", "Tänd ett ljus för Japan" och "Tänd ett ljus för själva världen".

Dessa exempel på Art Activism visar hur konst och politik kreativt kan förenas. Man inser också, att konsten påverkar betraktaren. Från att initialt ha varit en passiv åskådare blir betraktaren medskapande i motståndsprocessen.

My Leffler

Ytan under flygplanet blev på långfredagen till "smärtornas plats".

Fler röster om civil olydnad

Vi använder civil olydnad för att protestera mot, eller i bästa fall faktiskt direkt förhindra, verksamhet som strider mot grundläggande värderingar och rättigheter i samhället. Det kan exempelvis handla om rätten till hälsa eller en ren miljö.

Jag tror att många med mig kan föreställa sig en situation där vi tycker att det är rätt att bryta mot lagen för att förhindra en olycka eller för att försvara grundläggande rättigheter så länge principerna om ickevåld, öppenhet och det personliga ansvarstagandet efterlevs.

I själva verket är ju möjligheten att göra det, och förståelsen för det, nödvändig för en vital och fungerande demokrati. Genom historien ser vi att väldigt många större samhällsförändringar innehåller ett mått av civil olydnad, när människor tar en personlig risk för något som helt enkelt är värt att stå upp för.

*Annika Jacobson
chef för Greenpeace i Sverige*

Civil olydnad är inget acceptabelt politiskt arbetssätt. Det underminerar demokratin och ställer de svaga och tysta åt sidan.

Statsminister Fredrik Reinfeldt i sin bok Stenen i handen på den starke (1995)

Om du sätter en steg mot staketet i Forsmark, kliver över till andra sidan, ett helt gäng människor, utan att någon uppmärksammar det och sedan kan gömma dig en lång tid, då har det gjorts något fantastiskt. De människorna visar att vi inte har något säker-

hetsystem på vår kärnkraftsanläggning; tack för den civila olydnaden!

Det gjorde att jag kunde ta upp frågan i polisstyrelsen och jag kunde ta upp den i kommunfullmäktige; vad ska vi göra, varför har vi ingen utrymningsplan? Vår huvudstad 20 mil från Forsmark vet inte vad den ska göra. Civil olydnad kan visa hur sårbart samhället är. Men jag tycker inte att man ska göra saker som skadar andra; det ska vara noga planerat så att ingen tredje part blir drabbad, varken djur eller människa.

*Ewa Larsson
MP-politiker och ordförande i Gröna kvinnor*

Civil olydnad kan därför vara moraliskt försvarbar om människovärdet eller grundläggande fri- och rättigheter

hotas eller kränks. En sådan handling måste dock alltid, av respekt för den demokratiska ordningen, vara utan våld och skadegörelse och ske i syfte att skapa dialog. Den civila olydnaden måste alltid vara beredd att ta sitt straff.

Vår politik A-Ö, Kristdemokraternas hemsida

Civil olydnad är en yttersta möjlighet för människor som saknar makt att på andra sätt försvara folkligt förankrade värden som mänskliga rättigheter och naturresurser. Civil olydnad grundar sig på principen om ickevåld och öppenhet.

Vänsterpartiet partiprogram

Civil olydnad har varit en viktig del av kampen för demokrati. Med civil olydnad menas handlingar som i dag är förbjudna, men som uppmärksammar orättvisor och samhällsproblem

enligt principerna om ickevåld, öppenhet, strävan efter dialog och beredskap att ta sitt straff. Även fortsättningsvis kan civil olydnad vara betydelsefullt i demokratin.

Miljöpartiets partiprogram

Lagen gäller. Land ska med lag byggas.

Beatrice Ask om civil olydnad i Sydsvenskan 2009. Att det skulle kunna vara bra att exempelvis gömma flyktingar avfärdades som "vänsterdravel" av justitieministern.

Samhället – etablissemangen såväl som den passiva eller tysta majoriteten – möter i dessa rörelser med beredskap till civil olydnad grundläggande men i praktiken ofta undanskjutna värden som frihet, jämlikhet och broderskap i en ny, krävande form. Plötsligt krävs vi på uppfattningar och bevis och på att vi tror på det som står i grundlagen, i partiprogrammet, i tio Guds bud, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, FN:s Barnkonvention och i Röda korsets grundprinciper - men som man sällan anser sig behöva ta strid för eller pröva på allvar.

Någon håller fram spegeln. Vad ser du?

Ur SOU 1999:101, Nr 27 i Demokratiutredningens skriftserie, författad av Niels Hebert och Kerstin Jacobsson.

LOKALFÖRENINGAR

1. GÖTEBORG Västra Götaland

• Ingela Mårtensson, Södra Åreskiftet 16.07, 430 85 Brännö, 031-823 628, 031-972 627
ingela_martensson@hotmail.com

2. MARIESTAD Västra Götaland

• Karin Jonegård, Lars Siggegården, Utby, 542 93 Mariestad, 073-621 361,
karinjonegard@spray.se (ledamot i Samla)

3. HALMSTAD/LAHOLM Hallands län

• Susanne Gerstenberg, Smedjegatan 3, 312 30 Laholm, 0430/129 30, susanne.gerstenberg@telia.com (ledamot i Samla)
• Lena Angviken, Ringvägen 17, 312 31 Laholm, 0430/12142, lena.angviken@telia.com (ledamot i Samla)

4. KIRUNA, Norrbottens län

• Gun-Britt Mäkitalo, Lars Janssons gatan 14, 9tr, 98131 Kiruna, 0980-61386, gbmakitalo@gmail.com (ledamot i Samla)
• Edla Lantto, Borraregatan 18, 981 32 Kiruna, 0980/80226, 073-0509443 (ledamot i Samla)

5. ESKILSTUNA/KUNGSÖR, Södermanlands län

Eva Wilks, Aspensten, 736 91 Kungsör, 0227-21064, 070-6053655, eva.wilks@swipnet.se (ledamot i Samla)
Anne Allard, Stora Lida Byggtäppan, 736 91 Kungsör, 0227-21032, allardanne@hotmail.com (ledamot i Samla)

6. STOCKHOLMs län

• Lena Steinholtz Ekecrantz, Folkungag. 118-120, 116 30 Stockholm, 073-9361826, lenasteinholtz@gmail.com (ledamot i Samla)
• Kerstin Hägg, Kyrkogårdsvägen 137, 12134 Enskedalen, 08-6480803, kerstin.hagg37@bredband.net (ledamot i Samla)
• Sylvia Rönn, Drottningholmsvägen 382, Stockholm, 08-6686748, sylvia.ronn@bredband.net (ledamot i Samla)

7. UPPSALA län

• Astrid Möller, Faringe-Bärby, Källparksgatan 20, 754 32 Uppsala, 018-250458, amjohannelund@hotmail.com (ledamot i Samla)
• Ingall Ek, Herrhagsvägen 401, 752 67 Uppsala, 018-46 916, 0702-746 238, ingall.s.ek@gmail.com

8. GÄVLEBORGS län och VÄSTERNORRLANDS län

My Leffler, Olsjons Hålsjö 520, 820 64 Näsviken, 0650/33431, my.leffler@hotmail.com (ledamot i Samla)

NÄSTA SAMLAMÖTE:
25 januari 2014

KONTAKTKVINNOR

Alingsås: Cahtarina Stenberg, Åsgatan 1, 441 51 Alingsås, 0322-63 74 69

Göteborg: Gun Holmertz, Fjällkåpan 6, 42 449 Angered, 031-330861

Halmstad/Laholm: Agneta Eriksson, Gaggegatan 17 302 41 Halmstad, 035-129150
eriksson.035129150@telia.com

Kiruna: Eva Jonsson, Åkaregatan 8A, 981 32 Kiruna, 0980-194 03, evannakristin@gmail.com

Linköping: Barbro Linderöth, Enskiftesgatan 128 583 34 Linköping, 013-881 07
barbro.linderöth@comhem.se

Lysekil: Inger Sterneskog, Ga Strandg. 41B - Lgh 16, 453 31 Lysekil, 0523-160 20

Stockholm: Bibbi Steinertz, Breda gatan 6, 115 21 Stockholm, 08-662 18 25, bibz@telia.com

Sundsvall: Hjördis Johansson, Faktorigatan 6, 856 52 Sundsvall, 060-17 42 42, hjordis.j@telia.com

Uppsala: Kersti Ertem, Ewa Lagerwalls väg 28, 756 43 Uppsala, kersti.ertem@bredband.net

Värnamo: Inger Peterson, Slottsvägen 8, 331 51 Värnamo, 0370-167 38

Östersund: Eivor Nordman, Na Strandv. 19, 832 41 Frösön, 063-12 88 57, 073-0738105

Medlemsavgifter 2013/2014

Medlemsavgiften är 170 kr/år i riksorganisationen plus en mindre avgift på platser med lokalgrupper.

Stödmedlemmar 100kr/år.

Familjemedlem och studerande 50kr/år.

Sätt in beloppet på Plusgiro 439 12 25-2

Glöm inte att ange avsändare.

Foto: Benita Eklund

Kvinnor för freds årsmöte i april 2013 bjöd på både underhållning, föreläsning, samtal och förhandlingar.

Välkommen på Kvinnor för freds möten – lokalt och på riksnivå

Kvinnor för fred Riks årsmöte 2014 hålls söndagen den 16 mars, kl 11, i Kvinnor för freds lokal på Hammarby allé 93 i Stockholm. Efter årsmötesförhandlingar och lunchpaus talar Anita Lilburn om de två barncenter som Svensk-irakiska solidaritetskommitten (SISK) sedan 2004 finansierar i Bagdad, i samarbete med Iraqi Women's League (IWL). Hon berättar också om Aktionsgruppen mot radioaktiv krigsföring (ARK) och det internationella arbetet för ett globalt förbud mot vapnen med utarmat uran som använts av USA i deras olika krig sedan 1991. Motioner till riksårsmötet lämnas senast den 15 februari.

Kvinnor för fred Stockholms årsmöte hålls lördagen den 15 februari 2014 på samma plats. Vi börjar med årsmötesförhandlingarna kl 11. Efter en paus med kaffe/te och smörgåsar samlas vi kring någon intressant programpunkt. Motioner till årsmötet lämnas senast den 17 januari.

Medlemsmöte för Stockholmsgruppen blir det den 14 januari kl 18 på Hammarby allé 93. Vi talar om den kommande verksamheten över en kopp kaffe eller te. Vi vill särskilt informera nya (och gamla) medlemmar om Kvinnor för fred och verksamheten.

Men det händer förstås mycket mer än detta runt om i Sverige. Finns det en lokalgrupp där du bor? Se sidan 19 för kvinnor att kontakta i ditt närområde. De kan ge mer information om möten och aktiviteter.

Information om allt som händer i Kvinnor för fred kommer också i de medlemstidningarna som ges ut i samarbete med Miljömagasinet, samt på hemsidan, facebook och twitter.

Som medlem i Kvinnor för fred stöttar du fredsarbete och kvinnors rättigheter

Årsavgiften är 170 kronor, som stödmedlem betalar du 100 kronor. Pengarna sätts in på plusgirokonto: 439 12 25-2. Ange namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress.

Följ Kvinnor för freds arbete på kvinnorforfred.se, Facebook och Twitter.

Adress: Hammarby allé 93, 4 tr, 120 63 Stockholm
Telefon & fax: 08-667 97 27, mobil 076-117 97 27
E-post: kff@telia.com

Medlemmarna får sex tidningar per år. Två tematidningar, som den du håller i din hand, och fyra medlemsblad.